

Denken

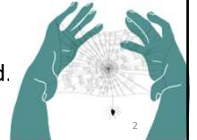
Maieutiek
Petra Bolhuis
2022-2

7

1

Denken en het kwaad

- Arendt hecht het hoogste belang aan de non-contradictie met zichzelf.
- Dat betekent dat niet dat haar 'zelf' wel een permanent karakter heeft en een absolute maatstaf is.
- Het non-contradictie argument werkt alleen in gemeenschap met andere mensen en in de wereld van verschijnselen.
- Maar het alleen met jezelf zijn en ná-denken werpt wel een dam op tegen de risico's van onnadenkendheid.

2

Denken is vooralsnog niet politiek!

"Het is beter onrecht te ondergaan dan onrecht te doen." (230)

"Ik zou liever een niet-gestemde lier bespelen en een valsingend koor leiden, liever in onenigheid met de meeste mensen verkeren, dan, één-zijnde, met mezelf in disharmonie te leven en mezelf tegen te spreken." (231)

De 'goede burger' zou gaan voor de wereld en de stadstaat, Socrates gaat hier voor harmonie in zichzelf.

3

Innerlijke non-contradictie

Hier stuit het denken op een probleem. Het kan in de dialoog met mezelf niet langer gaan om waarheid in de zin van de waarheid die dwingt of die zich toont in de overeenstemming met iets buiten mij.

"Daarom zegt Aristoteles, in zijn vroegste formulering van het fameuze beginsel van niet-tegenspraak, expliciet dat het axiomatisch is: "we moeten er noodzakelijk in geloven, omdat ... het niet geldt voor het uitwendige woord, (...), maar voor het gesprek in de ziel. Immers, tegen het uitwendige woord kunnen we altijd bezwaren maken, maar tegen het innerlijke woord kunnen we niet blijvend bezwaren aantekenen", want hier is men zijn eigen partner, en ik kan onmogelijk mijn eigen vijand willen worden." (236)

4

Denken en geweten

Voor Arendt en Socrates is het geweten niet een permanent aanwezig iets, maar iets dat thuisblijft wanneer de denker in de wereld is, maar op hem wacht als hij thuiskomt.

Jesse Klaver op twitter "Als je een verhaal niet zonder blozen kan vertellen thuis aan de keukentafel, moet je het niet willen vertellen."

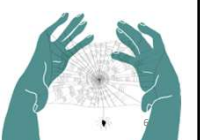
"Een leven zonder denken is heel goed mogelijk; het verzuimt dan zijn eigen essentie te ontwikkelen - het is niet louter betekenisloos; het leeft niet ten volle. Niet-denkende mensen zijn als slaapwandelaars" (243)

5

Moraal is niet het doel, maar wel het effect van denken

'Voor de denker zelf is dit morele neveneffect een marginale aangelegenheid. En het denken als zodanig brengt de samenleving weinig goeds, veel minder dan de dorst naar kennis, die van het denken gebruikmaakt als een instrument voor andere doeleinden. Het denken creëert geen waarden; het zal niet voor eens en altijd zeggen wat "het goede" is; het keurt de aanvaarde gedragsregels niet goed, het zal ze eerder oplossen. En het heeft geen politieke relevantie, behalve wanneer er speciale noodsituaties ontstaan. Dat ik, zolang ik leef, in staat moet zijn om met mezelf te leven, is een overweging die politiek niet aan de orde komt, behalve in "grenssituaties".' (243)

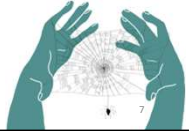

6

Wanneer denken politiek wordt

“Het punt hier is dat het denken ophoudt een politiek marginale activiteit te zijn, telkens wanneer ik de grenzen van mijn eigen levensspanne overstijg, bijvoorbeeld wanneer ik over dit verleden nadenk en erover oordeel, en wanneer mijn wil plannen maakt voor de toekomst. En in politieke noodsituaties komt het onvermijdelijk tot zulke reflecties. Wanneer iedereen onnadenkend meegesleept wordt door wat alle anderen doen en geloven, worden zij die denken uit hun schuilplaats verdreven, want hun weigering om mee te doen springt in het oog, en wordt daarom een soort van handelen.” (244)

“De wind van het denken manifesteert zich niet in kennis, maar in het vermogen om juist van verkeerd, mooi van lelijk te onderscheiden. En dit kan, op de zeldzame momenten dat het er werkelijk om gaat, inderdaad catastrofes voorkomen, minstens voor het zelf.” (245)

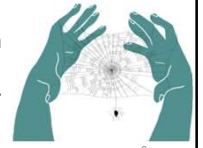
7

Willen en oordelen spelen een rol

Arendt schrijft over het leven van de geest en begrijpt zelf natuurlijk dat de categorieën die ze onderscheidt nooit afzonderlijk voorkomen in een mensenleven.

Ze legt ze uiteen om het onderscheiden te kunnen beschrijven, maar gaat daarna onderzoeken hoe ze samenwerken.

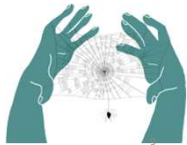
Het gaat haar immers om te begrijpen hoe denken een tegenwicht kan bieden aan ontsparingen als die van Eichmann en breder die van Duitsland of Rusland.

8

Kenmerken van denken

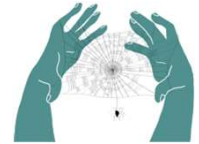
- Dialoog interieur,
- Heeft taal nodig,
- Moet voldoen aan de eis van non-contradictie,
- Niet zelf deel van de wereld van verschijnselen waarover wordt nagedacht,
- Na- denken is een menselijke onderbreking tussen een oneindig verleden en een oneindige toekomst,
- Meestal niet politiek, maar in zeldzame gevallen noodzakelijk politiek én politiek noodzakelijk.

9

Kenmerken van willen (college 8)

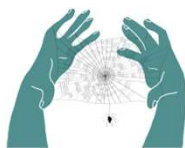
- Is toekomst georiënteerd,
- Kent niet de eis van non-contradictie,
- De verschillende tegenstrijdige 'willen' worden pas opgelost in '1 wil' als er gehandeld is,
- De vraag bij willen is steeds; kan ik willen wat ik wil?,
- Arendt maakt ons mensen verantwoordelijk voor het maken van een nieuw begin. (nataliteit)

10

Kenmerken van oordelen (college 9)

- Verbeeldingskracht hebben
- Algemeenheid in het particuliere zien,
- Gemeenschapszin voelen in die zin dat de mededeelbaarheid van ervaringen wordt meegenomen.
- Begrijpen = oordelen
- Oordelen is de ontmoeting tussen **denken** (apolitiek) en **handelen** (politiek)

11

11